

Maatwerk op het Zuiderlicht College: “We kijken naar wat wél kan”

Toen het **Zuiderlicht College** in 2017 aan de slag ging met maatwerk en een pilotklas startte, werd dit een succes. Na afloop van de pilot lag de uitdaging voor directeur Olga Onrust en teamleider Sharon Boughanem om de geleerde lessen verder uit te rollen. Hier vertellen ze hoe ze maatwerk langzaam maar zeker in het dna van de school hebben weten te verweven.

Het Zuiderlicht College is een vmbo-school in Amsterdam. Olga werkt 12 jaar op de school, waarvan vier jaar als directeur. Daarvoor was ze docent en teamleider bovenbouw. Sharon begon zeven jaar geleden als teamleider onderbouw en is nu teamleider bovenbouw.

ÁLLE LEERLINGEN HEBBEN TALENTEN

Het Zuiderlicht College heeft van oorsprong veel zogenaamde ‘talentleerlingen’. Dit zijn leerlingen die bijvoorbeeld op hoog niveau vijftien uur per

week dansen, en waaromheen de lessen worden gepland. Olga: “We hadden twee groepen leerlingen: talentleerlingen en ‘reguliere’ leerlingen. Zoals op veel vmbo-scholen lag de focus bij de reguliere leerlingen op wat ze nog niet kunnen, hun achterstanden. Toen bedachten we: wat we met de talentleerlingen doen, kunnen we dat niet met álle leerlingen doen? Alle leerlingen hebben immers talenten.” Voordat Olga zeven jaar geleden teamleider bovenbouw werd, volgde ze een master pedagogiek. Ook Sharon volgde eerder de master pedagogiek waarvoor ze cum laude afstudeerde. Olga: “Mijn onderzoeksopdracht ging over maatwerk. Toen ik daarna teamleider bovenbouw werd, was Sharon al teamleider onderbouw. Samen met de rest van het team gingen we aan de slag met maatwerk, omdat we als school in kansen wilden gaan denken.” Een van de eerste initiatieven waarmee het Zuiderlicht College startte, was de pilotklas ‘Recht op Maatwerk’, waarmee een vmbo-kader/tl-1 klas zes jaar geleden startte

Teamleider Sharon Boughanem en directeur Olga Onrust

Olga: "Dat ging uiteindelijk super. Die pilotklas heeft vier jaar onderwijs bij ons gevolgd, van vmbo-1 tot en met vmbo-4. Leerlingen werkten met een portfolio, een weekstart, coachingsgroepjes en 360-graden feedback. Alle dingen waarvan we wisten uit theorie dat ze goed waren, zagen we terug in de praktijk. De klas stond bekend om de gemotiveerde leerlingen die eigenaarschap toonden."

WAARDEREND ONDERZOEKEN

De implementatie van maatwerk en de pilotklas vroeg om een andere houding van leraren.

Olga: "Collega's zagen de noodzaak en wilden maatwerk aanbieden, maar waren ook bang dat het veel extra tijd zou kosten. Verandering is altijd spannend." De pilotklas zorgde langzaam maar zeker voor een kantelpunt. Sharon: "Andere vragen gingen centraal staan. Wat wil een leerling? Waar is iemand goed in? Wat is daarvoor nodig? Collega's gingen echt op een andere manier naar de leerlingen en hun curriculum kijken." Dat ging niet vanzelf. Olga en Sharon lieten maatwerk op de studiedagen terugkomen door bijvoorbeeld data over maatwerk te delen. Daarnaast werden ontwikkeldagen ten behoeve van maatwerk ingezet, zoals het herschrijven van het curriculum.

"Leerlingen kwamen vertellen wat maatwerk met hen deed. Dat maakte veel indruk op het team."

Sharon: "Ook leerlingen kwamen vertellen wat maatwerk met hen deed. Dat maakte veel indruk op het team." Daarnaast stelde de school een werkgroep van gemotiveerde collega's samen. Olga: "Vanuit dat team deelden we successen. Dat deden we aan de hand van waarderend onderzoeken. Dat houdt in dat we in kaart brachten wat we allemaal al deden en wat goed ging, en dat we successen deelden en verder uitbouwden. Zo namen we ook de rest van de collega's mee.

En we nodigden de Inspectie uit zodat die mee kon denken over de mogelijkheden binnen de PTA's." Sharon: "Het is belangrijk om de Inspectie als een kritische vriend te zien die kan meedenken over waar de behoefte ligt van de leerling. De Inspectie is niet alleen degene die controleert."

GEMISTE KANS

Ondanks het succes van de pilotklas, wat onder andere uit de gestegen leerlingtevredenheid bleek, was het na afloop een te grote stap om de geleerde lessen voort te zetten in de gehele school. Olga: "Hier hebben we kansen laten liggen, de leerlingen waren na vier jaar van school af en we waren als school niet zover om dit in een keer te implementeren. Daardoor verwaterden dingen als feedback vragen, coachingsgroepjes en de weekstart weer." Sharon vult aan: "Het was ook de tijd dat corona begon. Daardoor hebben we ook die trein gemist. Je moet immers goede voorwaarden kunnen scheppen om iets goed op te starten."

ANDERE MANIEREN VAN MAATWERK

Toch lieten Olga en Sharon het er niet bij zitten en ze gingen samen met collega's aan de slag met andere manieren van maatwerk. Sharon: "Dat doen we aan de ene kant door faciliteiten te bieden waardoor leerlingen het gesprek aan kunnen gaan. Zo werken we met tutores, waarbij bovenbouwleerlingen onderbouwleerlingen helpen. We hebben een studielokaal waar altijd begeleiding is. En we bieden een eenjarige mavo-route aan." Aan de andere kant faciliteert de school kansen. Wanneer een leerling op het Zuiderlicht College denkt dat die iets kan, dan gaan ze ervoor. Olga: "We hebben als team afgesproken dat we in principe op alle maatwerkverzoeken 'ja' zeggen, mits de gesprekken positief zijn. Dat wil zeggen: als de vakdocent, de leerling, de mentor en de ouders denken dat het kan." Sharon legt uit dat ze daarvoor het [maatwerkformulier](#) hebben. "Met het formulier kan een leerling een verzoek indienen om bijvoorbeeld te versnellen voor Engels.

Vervolgens volgt er een gesprek met de vakdocent, er wordt een plan gemaakt, en de ouders en de mentor tekenen het formulier. Op die manier is het geborgd en je hebt iets om op terug te komen tijdens ouder-leerlinggesprekken.”

SCHEMA MET MAATWERKMOGELIJKHEDEN

Welke mogelijkheden zijn er om leerlingen maatwerk aan te bieden? [Dit schema van de VO-raad](#) biedt een overzicht van wat er kan en mag in wet- en regelgeving.

GEEN KEUZE-UREN

Ging het allemaal in goed overleg of werden Na de pilotklas introduceerde het Zuiderlicht College ook keuze-uren als manier van maatwerk. Maar de school merkte al snel dat dit niet aansloot bij de leerbehoeften van de leerlingen. Olga: “Leerlingen gingen niet naar de les waarvoor ze zich hadden opgegeven, omdat ze bijvoorbeeld liever bij hun vrienden in de klas zaten. We hebben toen een streep gezet door keuze-uren, wat ergens wrang voelde. In november 2023 waren we op een maatwerkconferentie van Voortgezet Leren van de VO-raad, en daar gaf Jannet Marechal aan dat het voor kinderen onder de 16 jaar moeilijk is om goede keuzes te maken. Daarmee werd ons gevoel dus eigenlijk bevestigd.”

Het Zuiderlicht College keek toen of ze op een andere manier maatwerk in het rooster konden passen. De school besloot om onderwijstijd in de onderbouw vrij te maken voor het ontdekken van talent. Dit werd vijf jaar geleden de [talentcarrousel](#). Leerlingen kiezen dan om de tien weken een vak zoals sport, mode of bakken. De vakken sluiten aan op beroepskeuzevakken in de bovenbouw. Sharon: “Dit valt onder ‘ontdek je talent’. Maar we merkten al snel dat sommige leerlingen steeds

voor hetzelfde vak kozen, dus we hebben nu ook ‘verdiep je talent’. Daarbij kunnen leerlingen het vak een jaar lang volgen.”

“Je kan snel terugvallen in oude patronen. Maatwerk blijft daarom altijd op de agenda staan.”

CONTINU OP DE AGENDA

Inmiddels is er een ‘maatwerkcultuur’ op de school ontstaan. Olga: “Onze collega’s staan bekend als mensen die zichzelf ontwikkelen en innovatieve dingen bedenken. Dat vraagt ook iets van je personeelsbeleid en dat je collega’s hetzelfde behandelt als leerlingen. Als collega’s iets willen, dan proberen we dat mogelijk te maken. Dat gaat over scholing, ontwikkeling, iets op een andere school doen. We kijken naar wat wél kan.” Maatwerk zit dus in het dna van de school, maar het moet wel continu op de agenda blijven staan. Olga: “Je kan snel terugvallen in oude patronen. Maatwerk blijft daarom altijd op de agenda staan. Bij de presentaties van de examenresultaten nemen we daarom ook altijd de maatwerkresultaten mee, zoals leerlingen die zijn doorgestroomd naar een andere onderwijsrichting, die een vak versneld hebben afgesloten of versneld examen hebben gedaan.”

BETREK JE LEERLINGEN

Een van de tips die Olga en Sharon hebben voor andere scholen om meer maatwerk te bieden: betrek leerlingen. Dat deed het Zuiderlicht College onder andere bij het herschrijven van de visie. Olga: “Je kijkt op die manier echt met z’n allen naar wat leerlingen nodig hebben, wat in feite maatwerk is. Uit het herschrijven van die visie kwam: het onderwijs moet aansluiten bij het niveau en de interesses van de leerlingen.” Sharon sluit af met dat ze ontzettend trots zijn op de leerlingen

en het team. “Leerlingen die hier binnenkomen en met een diploma van een andere onderwijsrichting of een maatwerkdiploma de deur uitgaan. Of leerlingen die totaal niet weten wat ze willen, maar vol ambitie de school verlaten. Daar doen we het uiteindelijk allemaal voor.”

AAN DE SLAG MET MAATWERK

[Download](#) de brochure ‘Aan de slag met maatwerk’ en vind elf inspirerende voorbeelden van scholen over maatwerk in de praktijk. De scholen deden mee aan de landelijke pilot Recht op Maatwerk (2017-2018) de leernetwerken Recht op maatwerk (2019-2020) van het programma Voortgezet Leren.

Voor meer informatie over maatwerk kijk je op onze [onderwerppagina](#).

